

<https://dx.doi.org/10.30510/psi.2022.294585.2011>

**Elections and Reproduction of Tribal-Religious Competitions (Case study of
Islamabad Gharb)**

Abstract

The purpose of this study is to investigate the elections to the Islamic Consultative Assembly and its role in reproducing tribal-religious competitions in the western city of Islamabad. The present study is based on the qualitative-quantitative paradigm and the technique used for data collection and survey. In the qualitative section, research components and items were identified using interviews with experts, and then the quantitative research section tools were designed and implemented using the identified items. The statistical sample is 18 experts in the qualitative part and 384 members of the tribes (Kalhor, Sanjabi, Zanganeh and Goran) living in the region in the quantitative part. The research tool is a questionnaire in the first stage, the validity of which was calculated using face validity method and its reliability was calculated using Cronbach's alpha method. Sampling method in this dissertation is a multi-stage cluster sampling method. Exploratory findings of the study showed that the Islamic Consultative Assembly elections in the form of 5 factors; Competition of different tribes over government jobs, politicization of tribes living in the region (factional and partisan orientation), increase of intra-tribal solidarity, accountable participation of tribes and strengthening of tribal-religious elites on the reproduction of tribal-religious rivalries between Shiites Right and Sunni are effective in the city of Islamabad West. Also, the results of structural factor analysis show the approval of the research model and the highest impact factor is related to the variable of accounting participation of the tribes and the lowest correlation coefficient is related to the variable of politicization of the tribes in the region.

Keywords: tribe, Islamic Consultative Assembly elections, tribal competition, religion, political participation, Islamabad West.

انتخابات و بازتولید رقابت‌های ایلی- مذهبی (مطالعه موردی اسلام آبادغرب)

اسکندر پرون^۱

عباس صالحی نجف آبادی^۲

قدرت احمدیان^۳

جهانبخش مرادی^۴

تاریخ دریافت: 1401/4/10

تاریخ پذیرش: 1401/6/7

چکیده

هدف از مطالعه حاضر، بررسی انتخابات مجلس شورای اسلامی و نقش آن بر بازتولید رقابت‌های ایلی- مذهبی در شهرستان اسلام آبادغرب می‌باشد. پژوهش حاضر مبتنی بر پارادایم کیفی- کمی و تکنیک استفاده شده برای گردآوری داده‌ها، پیمایشی است. در بخش کیفی با استفاده از مصاحبه با خبرگان مولفه‌ها و گویه‌های تحقیق شناسایی و سپس با استفاده از گویه‌های شناسایی شده ابزار بخش کمی پژوهش طراحی و اجرا گردید. نمونه آماری در بخش کیفی 18 نفر از خبرگان و در بخش کمی 384 نفر از اعضای ایل‌های (کلهر، سنجایی، زنگنه و گوران) ساکن در منطقه می‌باشند. ابزار پژوهش در مرحله اول پرسشنامه می‌باشد که روایی آن با استفاده از روش اعتبار صوری و پایایی آن نیز با استفاده از روش آلفای کرونباخ محاسبه گردید. روش نمونه‌گیری در این رساله روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای می‌باشد. یافته‌های اکتشافی پژوهش نشان داد که انتخابات مجلس شورای اسلامی در قالب 5 عامل؛ رقابت ایلات مختلف بر سر مشاغل دولتی، سیاسی شدن ایل‌های ساکن در منطقه (گرایش جناحی و حزبی)، افزایش همبستگی‌های داخل ایلی، مشارکت حسابگرانه ایلات و تقویت نخبان ایلی- مذهبی بر بازتولید رقابت‌های ایلی- مذهبی بین مذاهب شیعه، اهل حق و سنی در شهرستان اسلام آبادغرب موثر است. همچنین نتایج تحلیل عاملی ساختاری نشان از تأیید مدل پژوهش دارد و بالاترین ضریب تأثیر مربوط به متغییر مشارکت حسابگرانه ایلات و کمترین ضریب همبستگی مربوط به متغییر سیاسی شدن ایلات منطقه می‌باشد.

کلمات کلیدی: ایل، انتخابات مجلس شورای اسلامی، رقابت ایلی، مذهب، مشارکت سیاسی، اسلام آباد غرب

¹ دانشجوی دکتری علوم سیاسی، گروه علوم سیاسی، واحد همدان، دانشگاه آزاد اسلامی، همدان، ایران
09188880699

² استادیار، گروه علوم سیاسی، واحد همدان، دانشگاه آزاد اسلامی، همدان، ایران. (نویسنده مسئول)

salehi.abas@yahoo.com

³ دانشیار، گروه علوم سیاسی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران

gahmadian@razi.ac.ir

⁴ استادیار، گروه علوم سیاسی، واحد ایلام، دانشگاه آزاد اسلامی، ایلام، ایران.

Jmoradi7877@yahoo.com

مقدمه

در نظام‌های سیاسی و حکومتی مختلف، انتخابات و تکیه بر رأی‌گیری عمومی، از نمادهای اصلی توسعه خواهی یک ملت، در راستای قانون‌مداری محسوب می‌شود. به عبارت دیگر، دموکراسی پارلمانی و به تبع آن؛ دموکراسی مشارکتی نمونه بارزی از حضور و دخالت آشکار ملت، در تعیین مسیر زندگی و سرنوشت سیاسی اقتصادی خویش می‌باشد. از این رو هر ایل و طایفه‌ای در راستای حق تعیین سرنوشت خویش در طی تاریخ اجتماعی- سیاسی هر سرزمینی از ابزار و حربه‌های سازگار با زمان و مکان خود استفاده می‌کرده است (شریف زاده، 1395: 75). انتخابات، عرصه برخورد دو ساحت سیاسی و اجتماعی در یک بستر زبانی- گفتمانی است (حسینی‌زاده، زارع‌زاده ابرقویی، 1400: 280). در این راستا، انتخابات و رأی‌گیری با تکیه بر صندوق‌های رأی یکی از بارزترین تجلیات مشارکت سیاسی انسان در دنیای متمدن امروزی می‌باشد. هرچند در این راه اقتدارگرایی به همراه تعصبات و تبعیضات ایلی/ قبیله‌ای و

ایدئولوژیک- مذهبی (عموماً در جهان سوم) مانع از تحقق اصل آزادی انتخابات و دستیابی به آنچه دموکراسی می‌شناسیم، می‌شود. اما باز هم نمی‌توان از اراده مردم در تعیین مسیر حاکمیت خویش بر پایه مشارکت سیاسی و انتخابات جلوگیری نمود (ونگروف¹، 2016: 80).

یکی از متغیرهای مهم در ساختار فرهنگی بسیاری از کشورها و از جمله ایران، که در مشارکت سیاسی اثرگذار است، گرایش‌های ایلی می‌باشد (جنکینز²، 2007: 141). بررسی شاخص چندپارگی ایلی نشان می‌دهد از 190 مورد بررسی تنها 22 کشور، شاخص زیر 0/1 یعنی چندپارگی ایلی پایین دارند، در عوض 87 کشور، شاخص بالای 0/5 و ناهمگونی ایلی بالا دارند. بررسی پژوهش‌های مختلف دربارهٔ نقش تنوع‌های ایلی- زبانی و دینی در روندهای سیاسی اجتماعی کشورهای مختلف، نشان می‌دهد ریشه بسیاری از چالش‌های موجود در این کشورها و یکی از تعیین‌کننده‌ترین شرط‌های مؤثر بر رفتارهای سیاسی، اجتماعی و اقتصادی، مسأله ایلی و در سطحی خردتر ایلی است (آلسینا و همکاران³، 2013). یکی از حوزه‌های تأثیرپذیر از تنوع‌های ایلی، رفتارهای انتخاباتی شهروندان کشورهای مختلف است. این امر به‌ویژه در کشورهای دموکراتیک یا نیمه‌دموکراتیک مشهودتر است، که انتخابات در آن‌ها نقش تعیین‌کننده‌ای در ادارهٔ امور جامعه و گردش نخبگان حاکم ایفا می‌کند. از این‌رو مسأله ایلات یکی از کانون‌های توجه در عرصه رقابت‌های انتخابی و یکی از عناصر مورد استفادهٔ نخبگان و احزاب سیاسی در مبارزات انتخاباتی است که با تأثیر بر الگوهای رأی‌دهی ایلات می‌تواند نقش تعیین‌کننده‌ای در نتایج انتخابات در ایران مخصوصاً انتخابات مجلس شورای اسلامی داشته باشد.

از جمله شهرهایی که در ایران، انتخابات مجلس شورای اسلامی در آن به دلیل تنوع ایلی- مذهبی و تنازع بین ایلات از حساسیت بالایی برخوردار است، شهرستان اسلام آباد غرب می‌باشد. بررسی ساختار ایلی در شهرستان اسلام آباد نشان‌دهندهٔ مجموعهٔ متنوع و ناهمگونی از ایلات مختلف است که این تنوع ایلی، همراه با تفاوت‌های مذهبی، زبانی و فرهنگی دیده می‌شود. شهرستان اسلام آباد غرب بعد از شهرستان کرمانشاه هم از نظر جمعیت و هم از نظر وسعت دومین شهرستان بزرگ استان کرمانشاه است. که با توجه به موقعیت خاص جغرافیایی عامل اتصال استانهای ایلام؛ بخشی از استان‌های لرستان و خوزستان و همچنین شهرهای غربی استان کرمانشاه به مرکز کشور می‌باشد. به اعتقاد بسیاری از مردم شناسان، شاید کمتر استانی به اندازه استان کرمانشاه از لحاظ تنوع ایلات، فرقه‌ها و مذاهب مختلف برخوردار باشد که هر یک از این گروه‌ها نیز به لهجه‌ها و گویش‌های شیرین خود تکلم می‌کنند، لذا واژه هندوستان ایران، واژه‌ای بی‌بدیل برای این استان شگفت‌انگیز است (قاسمی، 1393: 4). اطلاق واژه جامعهٔ چندایلی به ترکیب جمعیتی شهرستان اسلام آباد غرب نیز از واقعیتی انکارناشدنی خبر می‌دهد. حضور و زندگی ایلات مختلف در کنار یکدیگر و با زبان و گویش و همچنین مذاهب مختلف در شهرهای این استان بیش از دیگر نقاط کشور دیده می‌شود. این شهر از چندین ایل بزرگ تشکیل شده که مهم‌ترین آنها عبارتند از: ایل کلهر، ایل سنجابی، ایل زنگنه و ایل گوران که تنوع ایلی و مذهبی در این شهرستان نقش تعیین‌کننده‌ای در انتخابات مجلس شورای اسلامی دارد.

لذا با توجه به اهمیت مسأله انتخابات مجلس و نقش که مشارکت‌کنندگان در آن دارند می‌توان ادعان داشت که مهم‌ترین عواملی که تعیین‌کننده فرهنگ سیاسی در یک جامعه به حساب می‌آیند؛ شرایط تاریخی، خصوصیات جغرافیایی، ساختار اجتماعی- اقتصادی و آداب، رسوم و سنت‌های آن جوامع هستند. لذا در این پژوهش سعی شده عوارض مخربی را که فرهنگ طایفه‌ای و عشیره‌ای در فرهنگ سیاسی انتخابات، مخصوصاً انتخابات مجلس شورای اسلامی بر جای می‌گذارد، بطور خلاصه مورد بررسی قرار گیرد. مسئله اصلی در این بین، شناخت نوع فرهنگ سیاسی مردم است که در ارتباط با نظام ایلی شکل گرفته و در واقع با بررسی رفتار افراد، در جریان انتخابات به مطالعه تعصبات ایلی، فرهنگ سیاسی و مشارکت اجتماعی آنها پرداخته شده، به نحوی که اکثر افراد در چنین جوامعی خودشان را در یک بستر سیاسی با ایل‌هایشان تعریف کرده و در این مشارکت عمدتاً حضور افرادی را شاهد هستیم که نه در قالب یک مشارکت مدنی، بلکه در چارچوب یک کشمکش ایلی سعی در به کرسی نشاندن کاندیداهایی از ایل خود را دارند.

بر این اساس، بررسی روند انتخابات و رابطه آن با تکالیف و حقوق هر فرد در جامعه به عنوان یک ضرورت اساسی و مهم مطرح است. بررسی این مسئله در جامعه ایران به عنوان یک موضوع پژوهشی

1. Vengroff

2. Jenkins

3. Alesina et al

می‌تواند اهمیت فوق العاده‌ای داشته باشد. بویژه در جوامعی همانند شهرستان اسلام آباد غرب که از ایل‌ها، مذاهب و فرق مختلف متعدد و متنوعی تشکیل شده است، بررسی نسبت انتخابات و مشارکت فردی می‌تواند یک مسئله مهم باشد.

2- چارچوب نظری

با رویکرد به اینکه نقش انتخابات در رقابت‌های ایلی، مفهومی چند بعدی است، چارچوب نظری (مفهومی) این مسأله به صورت تلفیقی و چندگانه است. زیرا نمی‌توان مسائل اجتماعی را تک بعدی و تک علتی محسوب نمود. فرد از نظر سیاسی آن‌گونه می‌اندیشد که از نظر اجتماعی در آن به سر می‌برد؛ عوامل اجتماعی تعیین کننده گرایش‌های سیاسی افرادند (توسلی، 1396: 325). از جمله اثرات اجتماعی در این زمینه، تاثیر انتخابات مجلس شورای اسلامی بر ایل‌های ساکن در منطقه، افزایش رقابت ایل‌های مختلف (کلهر، سنجابی، زنگنه و گوران) بر سر منابع موجود و همچنین مشاغل دولتی و پست‌های مهم سیاسی شهرستان است. بر اساس این رویکرد ادغام سیاسی ایل‌های مختلف، در قالب گروه‌های ایلی در درون یک دولت - ملت، چارچوبی را مهیا می‌سازد که در آن رقابت بر سر امکانات و منابع - مخصوصاً شغل‌های دولتی - دلیل اصلی کشمکش میان ایلات را به وجود می‌آورد (وانگ و همکاران¹، 2018). هویت‌سازی ایلی به عنوان اساس اقدام گروهی، در زمانی محقق شده و حفظ می‌گردد که امتیازات متمایزی داشته باشد که با اتکا بر هویت ایلی، بتوان برای دستیابی به آنها با دیگران رقابت نمود. این کشمکش و رقابت میان ایلات و طوایف مختلف، عامل بسیج ایلی شده و منجر به ایجاد تشکل‌ها و سازمان‌های ایلی و تقویت هویت‌های ایلی می‌گردد (کلمن، 1397: 129).

آیزن و فیش باین در نظریه کنش موجه بیان می‌کند که مشارکت سیاسی به مثابه نوعی کنش نیت مند و داوطلبانه است و بستگی به انتظار فایده و ارزیابی فایده دارد. این دو معتقدند که رفتار، بیشتر در حالت قابل پیش‌بینی، درک و توضیح است که ما به «قصد» شخص در رفتار توجه نماییم (رفیع پور، 1395: 72). به اعتقاد گیلروز موینی‌هان، با شکل‌گیری دولت رفاه و تمایل کلی دستگاه دولتی به ایفای نقش داور در رقابت‌های سیاسی و اقتصادی، ایلات به عنوان عامل گسترش و تأمین منافع مادی، کاربرد گسترده و استراتژیکی پیدا نموده است (برنل و رندال²، 1397: 49). به اعتقاد «هشتر» نظریه انتخاب حسابگرانه، دیدگاهی است که بالاترین امید را به منظور دستیابی به میزان بالاتری از اجماع نظری در حوزه روابط ایلی به وجود می‌آورد. به اعتقاد وی، اعضای هرطایفه یا ایلی تنها زمانی در اقدامات مشترک جمعی شرکت کرده که به این نتیجه برسند که از این راه منافع شخصی عایدشان می‌گردد. اغلب طرفداران نظریه انتخاب حسابگرانه اعتقاد دارند که جنبش‌های طوایف در زمانی ایجاد می‌گردد که تعداد کافی از اعضای گروه برای مشارکت در آن توافق کنند و عاقبت اندیشان و حسابگران تنها زمانی تن به این کار می‌دهند که برآورد آنها از منافع مورد انتظار بیش از زیان‌های احتمالی آن باشد (مک کرون³، 2018: 317).

عضویت افراد در گروه‌های ایلی، بر پایه این دیدگاه، نتیجه آگاهی ایلی است که خود از میان گزینه‌های فردی و جمعی منتج می‌شود. این گزینه‌ها از نظر «بانتوان» مکرراً انجام می‌پذیرد و با توجه به اینکه در گروه ایلی نیز افراد به صورت مرتب در حال سنجش امتیازات خود و در حال تغییر و تحول می‌باشند، تمایزات خود را با عضویت در گروه‌های ایلی، از دیگر گروه‌ها و افراد نشان می‌دهند و در چارچوب منافع متصور و موجود، اقدامات جمعی خویش را جهت می‌بخشند. بنابراین، با این رویکرد انتخابات برای ایلات مختلف به صورت کنشی عقلانی برای دستیابی به منافع شخصی در نظر گرفت (کریشنا⁴، 2020: 128).

نظریه هویت ایلی تأکید فراوانی بر جامعه‌پذیری سیاسی اولیه دارد؛ بدین معنا که خانواده ابزار مهمی است که از طریق آن وابستگی‌های سیاسی درست می‌شود و بعداً به وسیله عضویت گروهی و تجارب اجتماعی تقویت می‌شود (شاه‌علی و همکاران، 1400: 79).

1. Wang & et al

2. Bernel & Rendal

3. McCrone

4. Krishna

برای اولین بار «هشتر» رهیافت استعمار داخلی را تدوین نمود که تاکید آن بر این نکته بود که ممکن است همبستگی ایلی، در نتیجه شدت یافتن نابرابری‌های ناحیه‌ای در میان یک مرکز فرهنگی متمایز و جمعیت پیرامون آن، در درون یک جامعه ملی در حال ظهور تقویت گردد. تداوم و حفظ وابستگی ابزاری جمعیت پیرامون، نگرانی اصلی نخبگان مرکز می‌باشد. در چنین شرایطی، عوامل فرهنگساز به شکل ویژگی‌های کهن باقی نمی‌ماند، بلکه به عناصر تبعیض‌گر سیاسی تبدیل می‌گردد. اعضای گروه‌های پیرامونی در صدد بر می‌آیند از عوامل فرهنگساز به عنوان اهرم‌هایی برای غیر مشروع نمودن یا خاتمه دادن به نظم غالب آن استفاده نمایند. چالش‌های ساختاری گروه تابع پیرامونی، امکان دارد شکل خواست‌های تجزیه طلبانه، چه به عنوان یک موضوع مناسب برای چانه زنی و چه به عنوان یک هدف استراتژیک، به خصوص زمانی که گروه از لحاظ جغرافیایی در ناحیه خاصی تمرکز داشته باشد، به خود بگیرد (احمدی، 1395).

بسیاری و نه همه هویت‌های ایلی، سیاسی می‌شوند. هویت‌های ایلی- سیاسی، هویت‌هایی هستند که سیاسی شده‌اند. این واژه، به شیوه‌ای حساب شده بر اهمیت تعامل علت و معلولی میان اجزای ایلی و سیاسی این هویت‌ها در زمینه شکل‌گیری، بسیج و تعامل با سازمان‌های مشخص، قواعد سازمانی و عوامل تأثیرگذار بین‌المللی، تأکید می‌ورزد (ماسلوویچ¹، 2016: 59). این هویت‌ها، در چارچوب طیفی مختلف از تعامل‌ها میان رهبران و توده‌ها ایجاد می‌شوند؛ به‌گونه‌ای که محاسبات عقلانی هر فرد عضو گروه، از ارزش‌ها، هنجارها و هویت‌های موجود تأثیر می‌پذیرد. هر نظریه درباره‌ی هویت‌های ساخته شده، به ناچار باید بخش عمده‌ای از توجه خود به نگاه ابزارانگاران و عقلانی نخبگان در ایجاد چنین هویتی معطوف کند. البته همه تحلیل‌گران این دیدگاه را نمی‌پذیرند (ورودلفو²، 1396: 79). رهیافت‌های مختلفی در خصوص بسیج ایلات موجود می‌باشد که شامل: کثرت‌گرایی فرهنگی در اثر ام‌جی. اسمیت و جوزف فور نیوال به عنوان یک متغیر اصلی عنوان شده؛ تاکید بر ساختارهای اجتماعی و توسعه اقتصادی در آثار مایکل هشتر و والرشتین به عنوان متغیرهای تبیینی اصلی؛ نظریه «رقابت نخبگان» منعکس آثار جوزف روتشیلد، آنتونی اسمیت و به ویژه پل براس؛ «رقابت بر سر منابع» که در آثار دانیل موبینهان، ناتان گلایزر و سوزان اولزاک و فردریک بارت وجود دارد؛ و در نهایت نظریه انتخاب حسابگرانه که در آثار جدیدتر مایکل بانتون و مایکل هشتر بر آن تاکید گردیده است. تلاش اصلی در تمامی این مکاتب نظری تبیین علل و شیوه‌های سیاسی شدن ایلات و بسیج ایلی در دوران نوین می‌باشد (فریدمن³، 2018: 119).

دیگر دیدگاه‌های مورد استفاده در این پژوهش نظریه رفتار نخبگان است. مطابق این نظریه، شکل‌گیری هویت‌های ایلی و برجستگی آن، نتیجه نقش نخبگان در بسیج توده‌ها در شکل‌دادن به یک سیاست است (زولو⁴، 2017: 13). تمرکز هستی‌شناسانه این نظریه به نوعی بر نخبگان سیاسی است. پژوهشگرانی که به این نظریه‌ها اعتقاد دارند، نخبگان در تأمین نشانه‌های فرهنگی عینی با معانی ذهنی و هویت‌های سیاسی، نقش محوری دارند. آن‌ها همچنین توضیح می‌دهند نخبگان به تعریف منافع گروهی در روش همسان با منافع خود تمایل دارند (لکورس⁵، 2007: 11). بعضی از نظریه‌های نخبه‌گرا، کشش‌های ایلی و ایل‌گرایی را نتیجه غیرتعمدی کشمکش‌های قدرت نخبگان نشان داده‌اند. فرآیند بسیج نیازمند رهبری است. رهبران، اهداف جنبش را روشن می‌کنند و درباره شیوه برخورد با حکومت تصمیم می‌گیرند، وضع موجود را بر اساس ایدئولوژی بسیج تحلیل می‌کنند یا تصویری از جامعه بهتر ترسیم می‌نمایند و هواداران خود را متقاعد می‌سازند که جنبش پیروز خواهد شد (فراهانی، 1396: 41). بدون رهبری، نارضایتی اجتماعی تنها می‌تواند منجر به شورش گردد. ایجاد سازماندهی و یگانگی، مهم‌ترین وظیفه رهبری می‌باشد. در کشورهای چند فرهنگی، یکی از عوامل مهم سیاسی شدن علایق ایلی، رقابت نخبگان بر سر قدرت است. نخبگان سیاسی اجتماعی برای غلبه بر رقبایشان سعی می‌کنند از احساسات ایلی استفاده کرده و به نوعی با پررنگ‌تر کردن مرزهای ایلی، طایفه‌ای و فرهنگی و بازسازی و یا خلق ادبیات ایلی و به نوعی متعصب نشان دادن خویش به سنت‌های طایفه و هنجارها، باعث سیاسی شدن ایلات می‌شوند. نقش نخبگان را در جنبش‌های ناسیونالیستی، نظریه پردازانی همچون هانس کوهن و به شکل منظم‌تری آنتونی اسمیت تحلیل نموده‌اند. نقش روشنفکران شهری در جنبش‌های ناسیونالیستی از دیدگاه اسمیت، اهمیتی حیاتی و ویژه دارد. در ایجاد شرایط مناسب برای بسیج ایدئولوژیک توسط روشنفکران علمی، گسترش

1. Malesevic

2. Vrodelfo

3. Freedman

4. Zuelow

5. Lecours

دامنه کنترل دولت و گرایش بیشتر به جانب تمرکز بسیار حائز اهمیت می‌باشد (برنل و رندال، 1397: 57).

در آثار پل براس، می‌توان تحلیل پیچیده‌تری از کنش نخبگان ایلی در بسیج مردمی و ایجاد و شکل‌دهی هویت ایل را مشاهده نمود. از دید پل براس، نه تنها نخبگان ایلی با استفاده از میراث فرهنگی گروه، هویت ایلی متمایزی می‌سازند، بلکه بین گروه‌های مختلف ایلات نیز در رقابت برای کسب قدرت سیاسی شکاف ایجاد می‌نمایند. به نظر او: «در فرایند ایجاد تغییر در اشکال ارزش‌ها و شیوه‌های رفتاری و تبدیل نمودن آنها به سمبول‌های سیاسی، نخبگان بر سر کنترل وفاداری گروه ایلی یا سرزمین با یکدیگر در رقابت می‌باشند. هنگام بسیج گروه ایلی علیه رقبای دولت مرکزی، تمامی سعی نخبگان بر این است تا سمبول‌های چندگانه گروه را به شکلی واحد و منسجم در آورند و به اعتقاد آن‌ها، اعضای گروه نه تنها از یک جهت، بلکه از جهت‌های گوناگون با سایرین متفاوت بوده و همه عناصر فرهنگی گروه تقویت کننده این مسئله است» (آلموند و همکاران¹، 1995: 29).

از منظر جامعه شناسی سیاسی، نارضایتی گروه‌های ایلی در مورد رفتار نابرابر با آنها و عدم تحقق خواسته هایشان، دایر بر حفظ یک هویت ارزشمند، شرایط لازم را برای تحرك آنها فراهم می‌آورد. در بحث نخبگان و تحركات ایلی می‌توان گفت که نخبگان ایلی و غیر ایلی سرخورده و ناراضی از سازکارهای نظام سیاسی با رویکرد روان شناختی، از محرومیت‌ها، نارسایی‌ها و کاستی‌های ایلات استفاده کرده و با بسیج آنها نیروی عظیم توده‌ای را به رویارویی با نظام حاکم می‌کشانند (بشیریه، 1390: 281-280). ریشه این عزم نخبگان، به همان نارضایتی از سازکارهای توسعه نیافته و غیردموکراتیک نظام سیاسی بر می‌گردد. در واقع، نخبگان در راستای تأمین منافع و مصالح خود از نارضایتی ایلات سوء استفاده نموده و حجم زیادی از نیروی ایل را در برابر نظام سیاسی قرار می‌دهند تا به امتیازگیری از آنان برسند. مسئله توسعه نیافتگی نظام سیاسی، نبودن ساز و کار برای گردش نخبگان و عدم شایسته سالاری دموکراتیک باعث می‌شود که نخبگان که خود را شایستگان آن جامعه می‌دانند، در مناطق محل سکونت ایلات، از تمایز زبانی یا مذهبی برای بسیج ایلی استفاده کنند (لیپیست، 1392). چنانچه استاونین معتقد است که معمولاً قبل از آنکه اعضا و نفرات ایل از تقاضاها و دعاوی ایلی آگاه باشند، توسط نخبگان پرورش یافته است. توده‌های ایلی تنها این اجازه را دارند که قواعد رهبران را پذیرا باشند. رهبرانی که در واقع ممکن است فاصله میان گروه‌های مختلف را نه تنها با توجه به مسائل استراتژیک آن‌ها بلکه با توجه به اهداف خود برجسته سازند (ریترز، 1396: 211).

1-2. سوال پژوهش:

انتخابات مجلس شورای اسلامی چه نقشی در بازتولید رقابت‌های ایلی- مذهبی در شهرستان اسلام آبادغرب دارد؟

2-2- فرضیه‌های پژوهش

- انتخابات مجلس شورای اسلامی بر سیاسی شدن ایل‌های ساکن در منطقه (گرایش جناحی و حزبی) اثرگذار است.
- انتخابات مجلس شورای اسلامی بر رقابت ایل‌های مختلف بر سر مشاغل دولتی اثرگذار است.
- انتخابات مجلس شورای اسلامی بر افزایش همبستگی‌های داخل ایل در برابر نابرابری‌ها (نفوذ دیگر اقوام- نابرابری‌های مذهبی) اثرگذار است.
- انتخابات مجلس شورای اسلامی بر مشارکت حسابگرانه ایلات به منظور کسب منافع و منابع بیشتر برای ایل خود اثرگذار است.
- انتخابات مجلس شورای اسلامی بر تقویت نخبگان ایلی - مذهبی (مذاهب شیعه، سنی و اهل حق) اثرگذار است.

¹ . Almond & et al

3- روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از نظر ماهیت از نوع پژوهش‌های اکتشافی-توصیفی و نوع پژوهش مبتنی بر پارادایم کیفی-کمی و تکنیک استفاده شده برای گردآوری اطلاعات و داده‌ها پیمایشی است. در بخش کیفی پژوهش با استفاده از مصاحبه با خبرگان مولفه‌ها و گویه‌های متغیرهای اصلی پژوهش در جامعه مورد مطالعه (سیاسی‌شدن ایل‌های ساکن در منطقه، رقابت ایل‌های مختلف بر سر مشاغل دولتی، افزایش همبستگی‌های داخل ایلی، مشارکت حسابگرانه ایلات و تقویت نخبگان ایلی-مذهبی) شناسایی گردید و سپس با استفاده از گویه‌های شناسایی شده ابزار بخش کمی پژوهش (پرسشنامه تستی) طراحی شده و در بین جامعه هدف (ایل‌های کلهر، سنجایی، زنگنه و گوران) اجرا گردید.

جامعه آماری این پژوهش، شامل دو گروه می‌باشد. گروه اول، خبرگان (شامل تمامی اعضای هیأت علمی دانشگاه‌های دولتی و دانشگاه آزاد اسلامی استان کرمانشاه و مدیران و کارشناسان فعال در حوزه علوم سیاسی) می‌باشند. همچنین جامعه آماری پژوهش در بخش کمی، مردم بومی ایلات ساکن در منطقه اسلام آباد غرب می‌باشند که سن آنها بالاتر از 20 سال باشد. بر اساس سرشماری سال 1395 جمعیت بالای 20 سال ساکن در شهرستان برابر با 119709 نفر می‌باشد.

حجم نمونه پژوهش حاضر در بخش کیفی با اشباع نظری حاصل گردید، که برابر با 18 نمونه می‌باشد. همچنین در بخش دوم پژوهش و گردآوری داده‌های کمی در بین گروه هدف (شهروندان)، به منظور تعیین حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده شد که حجم نمونه پژوهش در این مرحله 384 نفر برآورد گردید. در نمونه‌گیری اولیه به منظور تحلیل اکتشافی از اعضای هیأت علمی که دارای حداقل 5 سال سابقه مدیریتی و پژوهشی و دارا بودن تحصیلات فوق‌لیسانس و بالاتر باشند، استفاده شد. نمونه در این جامعه به صورت نمونه‌گیری هدفمند خواهد بود.

همچنین به منظور گردآوری داده‌های اصلی در بین جامعه هدف (شهروندان) نیز از روش خوشه‌ای چند مرحله‌ای استفاده شده است. ابزار گردآوری داده‌ها، پرسشنامه است. پرسشنامه اولیه پژوهش که در بین خبرگان و به منظور انجام تحلیل عاملی اکتشافی طراحی گردید شامل 59 سوال چندگزینه‌ای (طیف لیکرت) می‌باشد، که مجدداً به منظور انجام تحلیل عاملی اکتشافی در اختیار خبرگان قرار گرفت، که پس از گردآوری داده و با استفاده از نتایج تحلیل عاملی اکتشافی، پرسشنامه نهایی پژوهش به منظور گردآوری داده‌ها در بین جامعه هدف (ایلات کلهر، سنجایی، زنگنه و گوران) به صورت محقق ساخته و در قالب 52 سوال تستی طراحی گردید. به منظور سنجش اعتبار ابزار پژوهش از روش اعتبار محتوای لاوشه استفاده شده است. همچنین به منظور انجام پایایی ابزار پژوهش از دو روش آلفای کرونباخ استفاده شده است. که ضرایب آلفای کرونباخ همگی متغیرها بالای 0/75 و نشان دهنده پایایی مطلوب ابزار پژوهش می‌باشد. در نهایت پس از گردآوری، داده‌های پژوهش با استفاده از نرم افزار SPSS و AMOS تحلیل شد.

4- یافته‌های پژوهش

بعد از انجام تحلیل عاملی اکتشافی برای انجام تحلیل فرضیات پژوهش ابتدا با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون همبستگی بین متغیرها آزمون شد. سپس با استفاده از آزمون واریانس یک طرفه ابعاد رقابت‌های ایلی در بین ایل‌ها مقایسه گردید و در نهایت با استفاده از نرم افزار Amos مدل ساختاری پژوهش طراحی و آزمون گردید.

1-4. تحلیل عاملی اکتشافی

جدول 2: میزان تفاوت بین دو ماتریس براساس آزمون بارتلت

KMO		0/832
آزمون بارتلت	کای اسکوار	35648/237
	اتحراف معیار	612
	سطح معناداری	0/000

براساس نتیجه آزمون KMO که مقدار آن 0/832 و بزرگتر از 0/7 می‌باشد و نتیجه آزمون بارتلت (35648/237) که در سطح خطای کوچکتر از 0/5 معنادار است، انجام تحلیل عاملی مجاز می‌باشد.

جدول 3: ماتریس همبستگی چرخشی بین گویه‌ها

	بار عاملی					
	عامل 1	عامل 2	عامل 3	عامل 4	عامل 5	عامل 6
Q8	0/349	0/328	0/548	0/470	0/356	0/167
Q9	0/125	0/216	0/697	0/415	0/453	0/211
Q10	0/282	0/353	0/502	0/329	0/243	0/366
Q11	0/180	0/375	0/654	0/348	0/348	0/411
Q12	0/400	0/402	0/745	0/108	0/109	0/389
Q13	0/186	0/296	0/548	0/346	0/134	
Q14	0/221	-0/178	0/602	0/167	0/175	0/427
Q15	0/325	0/150	0/545	0/217	0/369	0/315
Q16	0/412	0/248	0/614		0/362	0/136
Q17	0/123	0/235	0/592	0/102	0/389	0/198
Q18	-0/208	0/292	-0/121	0/239	0/341	0/687
Q19	0/328	0/379	0/444	0/238	0/158	0/647
Q20	0/175	0/297	0/149	0/124	0/269	0/728
Q21	0/108	0/293	-0/102	0/168	0/301	0/536
Q22	0/213	0/437	-0/111	0/185	0/307	0/845
Q23	-0/346	0/245	-0/387	0/356	0/181	0/727
Q24	0/135	0/157	0/478	0/251	0/106	0/569

Q25	0/166	0/287	0/415	0/166	0/356	0/664
Q26	0/235	0/292	0/220	0/409	0/145	0/714
Q27	0/215	0/173	0/416	0/303	0/190	0/351
Q28	0/459	0/281	0/244	0/160	0/202	-
Q29	0/370	0/311	0/234	0/381	0/725	0/349
Q30	0/361	0/296	-0/249	0/418	0/766	0/178
Q31	0/147	0/243	-0/251	0/170	0/869	-
Q32	0/204	0/326	0/166	0/269	0/672	/297
Q33	0/417	0/188	-0/137	0/180	0/696	0/125
Q34	0/387	0/225	0/311	0/114	0/616	0/167
Q35	0/244	0/228	0/211	0/153	0/683	0/469
Q36	0/883	0/458	0/109	0/266	0/129	0/459
Q37	0/506	0/470	0/204	0/306	0/149	
Q38	0/700	0/421	0/218	0/326	0/462	0/298
Q39	0/621	0/478	0/243	0/233	0/405	0/114
Q40	0/710	0/291	0/187	/297	0/118	0/401
Q41	0/581	0/318	0/224	0/457	0/212	
Q42	0/659	0/213	0/293	0/339	0/324	
Q43	0/201	0/129	-0/129	0/779	0/481	0/349
Q44	0/283	0/478	0/125	0/630	0/244	0/315
Q45	0/169	0/326	0/326	0/821	0/150	-
Q46	0/305	0/123	0/455	0/883	0/296	
Q47	0/461	0/343	0/108	/725		0/440
Q48	/297	0/225	0/318	0/401	0/104	0/157
Q49	0/138	0/293	0/422	0/644		
Q50	0/234	0/311	0/214	0/373	0/326	0/333

Q51	0/104	0/207	/297	0/585	0/327	0/167
Q52	0/132	0/587	0/244	0/470	0/326	
Q53	0/306	0/530	0/358	0/172	-	
Q54	0/136	0/614	0/401	0/326	0/146	0/102
Q55	0/315	0/629	0/488	0/459		
Q56	0/444	0/601	0/463	0/480	0/166	0/212
Q57	0/478	0/357		0/383		
Q58	0/167	0/125	0/284			0/126
Q59	0/166	0/616		0/405		

برای دسته‌بندی گویه‌ها در بین عامل‌ها، بر اساس بار عاملی آن‌ها، باید از نتایج جدول (Rotated Component Matrix) استفاده کنیم. بر اساس این جدول، محقق بر اساس بزرگترین بار عاملی تک تک گویه‌ها، به دسته بندی آن‌ها با توجه به میزان همبستگی با یکدیگر می‌پردازد. دسته بندی متغیرها (گویه‌ها) در عامل‌ها نیز معمولاً بر اساس اولین متغیر از عامل‌ها و معنای ضمنی آن انجام می‌گیرد. با توجه به نتایج این آزمون تمامی شاخص‌های رقابت‌های ایلی به علاوه متغیر مشارکت در انتخابات مجلس شورای اسلامی در پرسشنامه جمعاً 6 عامل اصلی را تشکیل می‌دهند و این عامل‌ها در مجموع 79/652 درصد از واریانس کل عوامل را تبیین می‌کند و آن را پوشش می‌دهد که نهایتاً 52 گویه و 6 عامل استخراج شد.

2-4. مقایسه ابعاد مختلف رقابت‌های ایلی در بین ایل‌های مختلف منطقه

1-2-4. مقایسه میزان رقابت‌های ایلی در بین ایل‌های منطقه

به منظور مقایسه میزان رقابت ایل‌های منطقه در ابعاد مختلف از آزمون تحلیل واریانس استفاده شده است.

جدول 4: نتایج آزمون فیشر، تحلیل واریانس یک طرفه

مشارکت انتخابات شورای اسلامی	در مجلس	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	مقدار F	سطح معناداری
بین گروهی		372/988	3	124/329	38/197	0/000
درون گروهی		1145/732	352	3/255		
کل		1518/719	355			

برای تفسیر نتیجه آزمون تحلیل واریانس مبنی بر معنی‌داری یا عدم معنی‌داری تفاوت میانگین متغیر مورد بررسی در بین گروه‌ها، باید بر اساس معنی‌داری مقدار آزمون F عمل نمود. یعنی موقعی که سطح

معنی‌داری آزمون F کوچکتر از 0/05 باشد، در آن صورت فرض تفاوت میانگین گروه‌ها تأیید و در مقابل فرض یکسانی آماری آن‌ها رد می‌شود. بدین معنی که دستکم یکی از گروه‌ها، از نظر میانگین نمره با بقیه فرق دارد. با رویکرد به داده‌های جدول، مقدار آزمون فیشر (38/197) F که در سطح خطای کوچکتر از 0/01 و با اطمینان 0/99 معنی‌دار است، نشان می‌دهد که تفاوت نمره درصد رقابت ایلی در بین ایلات؛ کلهر، زنگنه، سنجابی و گوران معنادار است.

4-2-2. مقایسه میزان همبستگی داخل ایلی (درون گروهی) ایل‌های منطقه

جدول 5: آزمون رتبه بندی همبستگی داخل ایلی (درون گروهی) در بین ایل‌ها

گروه	N	زیر مجموعه آلفا = 0/05	
		1	2
کلهر	146	8/6176	
گوران	50	9/2273	
زنگنه	83		10/70000
سنجابی	72		11/2273
Sig.		0/313	0/445

بر اساس جدول فوق درصد همبستگی داخل ایلی در بین گروه اول (ایل کلهر و ایل گوران) تفاوت آماری معناداری با هم ندارند. همچنین درصد همبستگی داخل ایلی در بین گروه دوم (ایل زنگنه و ایل سنجابی) نیز تفاوت آماری معناداری با هم ندارند. اما تفاوت درصد همبستگی داخل ایلی در بین گروه اول و دوم معنی دار است. همچنین کمترین درصد همبستگی داخل ایلی در بین ایل کلهر (8/6176) و بالاترین درصد همبستگی داخل ایلی (11/2273) در بین ایل سنجابی می‌باشد.

4-2-3. مقایسه میزان سیاسی شدن ایل‌های منطقه

جدول 6: آزمون رتبه بندی سیاسی شدن ایل‌ها

گروه	N	زیر مجموعه آلفا = 0/05	
		1	2
ایل سنجابی	72	29/4306	
ایل گوران	50	32/0000	
ایل زنگنه	83		34/4093
ایل کلهر	146		36/0000
Sig.		0/198	0/194

بر اساس نتایج آزمون رتبه‌بندی ایل‌ها بر اساس میزان سیاسی شدن آنها، به دو گروه تقسیم می‌شوند که گروه اول مربوط به ایل سنجابی (29/4306) و ایل گوران (32/0000) است که کمترین میانگین سیاسی شدن را در بین گروه‌ها دارند. و گروه دوم شامل؛ ایل زنگنه (34/4093) و ایل کلهر (36/0000) می‌باشد که بالاترین میزان سیاسی شدن ایلات را در بین ایل‌های شهرستان اسلام‌آباد غرب دارا می‌باشند.

4-2-4. مقایسه میزان مشارکت حسابگرانه در بین ایل‌های منطقه

جدول 7: آزمون رتبه بندی مشارکت حسابگرانه در بین ایل‌ها

گروه	N	زیر مجموعه آلفا = 0/05	
		1	
ایل گوران	50	23/40000	
ایل زنگنه	83	24/0395	
ایل سنجابی	72	25/7273	
ایل کلهر	146	26/0796	
Sig.		0/121	

با توجه به نتایج آزمون رتبه‌بندی، گروه‌های ایلات بر اساس میزان مشارکت حسابگرانه به دلیل نزدیک بودن میانگین‌ها در یک گروه قرار می‌گیرند. به نحوی که ایل گوران دارای کمترین میانگین (23/40000) ایل زنگنه (24/0395)، ایل سنجابی (25/7273) و ایل کلهر دارای بالاترین میانگین (26/0796) می‌باشند.

4-2-5. مقایسه میزان رقابت ایل‌های منطقه بر سر مشاغل دولتی

جدول 8: آزمون رتبه بندی رقابت بر سر مشاغل دولتی

گروه	N	زیر مجموعه آلفا = 0/05		
		1	2	3
ایل سنجابی	146	14/9737		
ایل گوران	83	17/2727		
ایل زنگنه	50		19/3834	
ایل کلهر	72		20/30000	
Sig.		0/120	0/177	0/813

بر اساس نتایج آزمون رتبه‌بندی ایلات منطقه بر اساس میزان رقابت بر سر مشاغل دولتی به 3 گروه تقسیم می‌شوند. گروه اول مربوط به ایل سنجابی (14/9737) که کمترین میانگین رقابت بر سر مشاغل دولتی را در بین گروه‌ها دارد، گروه دوم شامل ایل گوران (17/2727) و گروه سوم مربوط به ایل

زنگنه (19/3734) و ایل کلهر (20/30000) می باشد که بالاترین میزان رقابت بر سر مشاغل دولتی را در بین ایلات شهرستان اسلام آباد غرب دارا می باشند.

4-2-6. مقایسه میزان تقویت نخبگان ایلی- مذهبی در بین ایل های منطقه

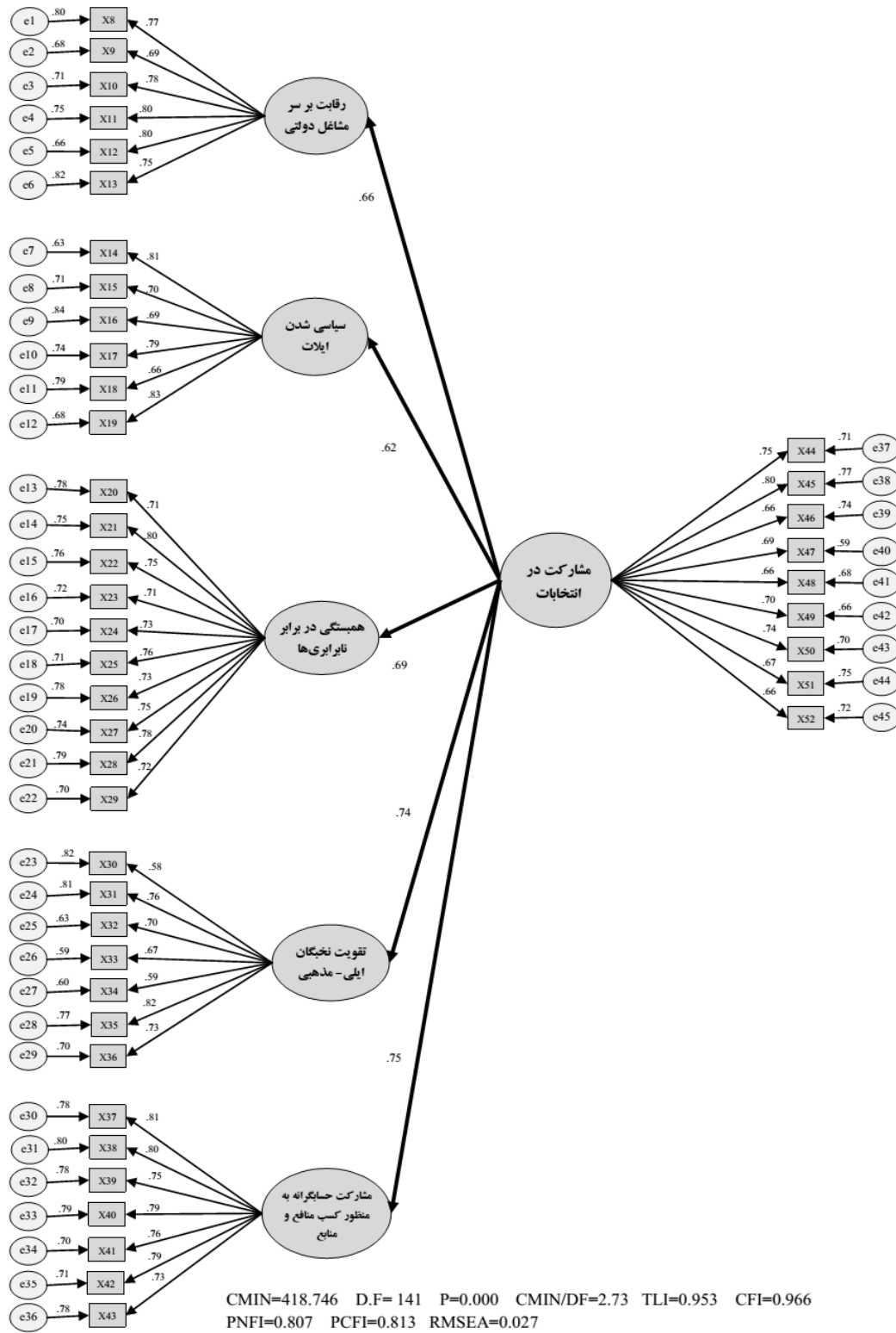
جدول 9: آزمون رتبه بندی تقویت نخبگان ایلی- مذهبی

گروه	N	زیر مجموعه آلفا = 0/05		
		1	2	3
ایل گوران	50	16/4868		
ایل زنگنه	83	17/8750		
ایل کلهر	146	18/9070		
ایل سنجابی	72	19/4667		
Sig.		0/966	0/072	0/908

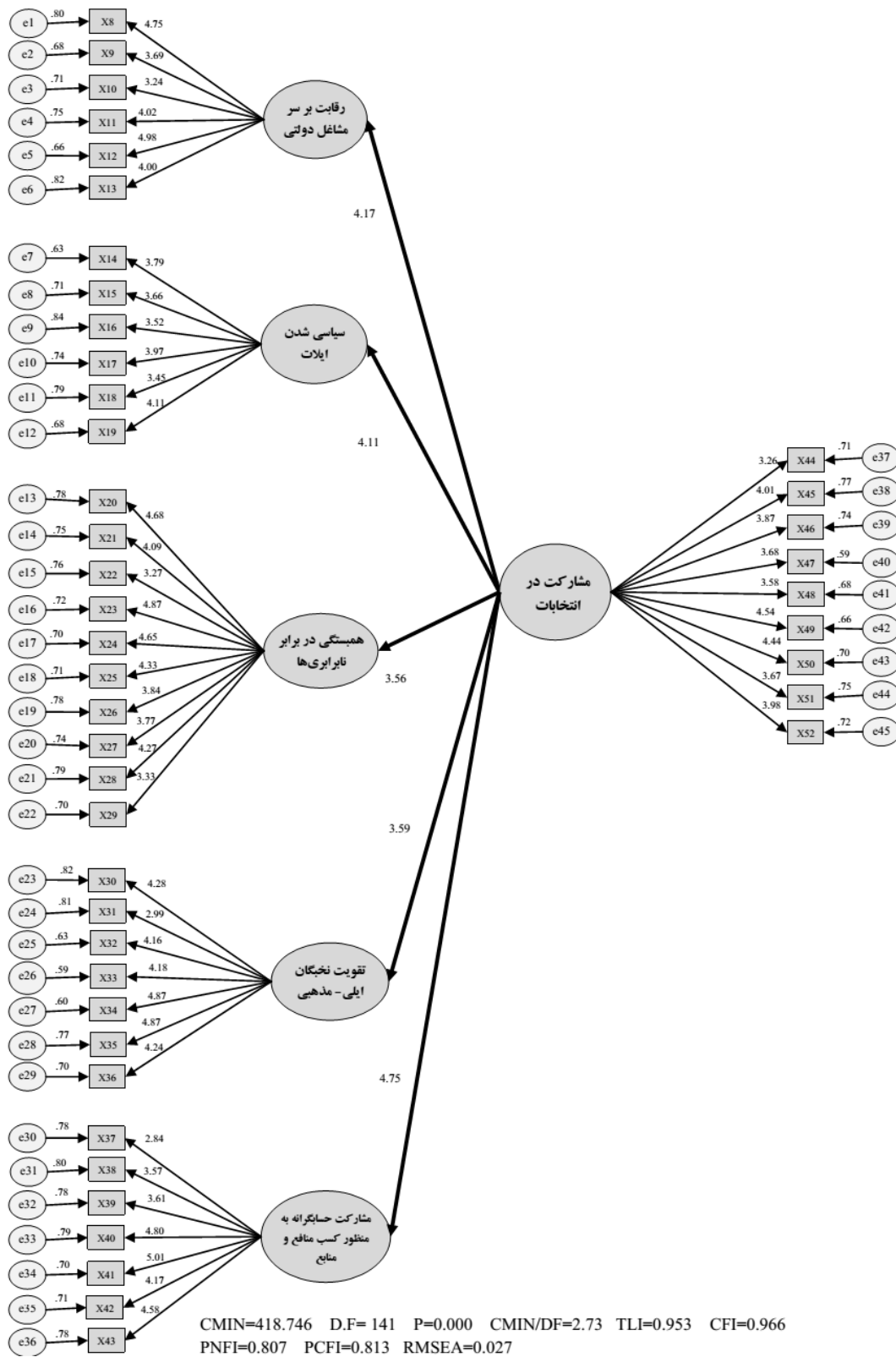
بر اساس نتایج آزمون رتبه بندی ایل های منطقه بر اساس میزان تقویت نخبگان ایلی- مذهبی به سه گروه تقسیم می شوند که گروه اول مربوط به ایل گوران (16/4868) است که کمترین میانگین تقویت نخبگان ایلی- مذهبی را در بین گروه ها دارد. و گروه دوم شامل؛ ایل زنگنه (17/8750) و ایل کلهر (18/9070) می باشد و گروه سوم مربوط به ایل سنجابی (19/4667) می باشد که بالاترین میزان تقویت نخبگان ایلی- مذهبی را در بین ایل های شهرستان اسلام آباد غرب دارا می باشند.

4-3. مدل ساختاری تحقیق

پس از طی مراحل تصدیق مدل اندازه گیری و محاسبات روایی سازه و تشخیصی در این مرحله می توان به آزمون روابط بین سازه های تحقیق پرداخت. به این منظور مدل مورد نظر در نرم افزار آموس پیاده شد و با روش مدل سازی معادلات ساختاری، با کمک نرم افزار Amos22 رابطه علی بین متغیرها آزمون شد.

نمودار 1: مدل ساختاری پژوهش بر اساس ضرایب استاندارد شده

نمودار 2: مدل ساختاری پژوهش بر اساس ضرایب معناداری

با توجه به اینکه مقدار ریشه دوم برآورد واریانس خطای تقریب RMSEA برای مدل ساختاری پژوهش (0/027)، و کمتر از 0/08 گزارش شده است، لذا جهت استفاده از این سازه در طراحی مدل ساختاری پژوهش و آزمون فرضیات به لحاظ آماری نیازی به انجام اصلاحات نیست و مدل از برآش

خوبی برخوردار است و مدل را می‌توان به لحاظ آماری صد در صد قابل اتکا دانست. همچنین میزان کای اسکوئر نسبی یا نسبت کای اسکوئر به درجه آزادی ($2/73 = \text{CMIN/DF}$)، شاخص‌های برازش تطبیقی 0/95 و شاخص‌های مقصد بالای 0/90 و نیز شاخص RMSEA با مقدار 0/027 نشان دهنده قابل بودن مدل تدوین شده است.

جدول 10: خلاصه نتایج فرضیات

فرضیات	نوع اثر	آماره t	میزان اثر	نتیجه
انتخابات مجلس شورای اسلامی بر سیاسی شدن ایل-های ساکن در منطقه (گرایش جناحی و حزبی) اثرگذار است.	ارتباط مثبت و معنی‌دار	4/17	0/66	رد H_0 عدم رد H_1
انتخابات مجلس شورای اسلامی بر رقابت ایل‌های مختلف بر سر مشاغل دولتی اثرگذار است.	عدم ارتباط معنی‌دار	4/11	0/62	عدم رد H_0 رد H_1
انتخابات مجلس شورای اسلامی بر افزایش همبستگی-های داخل ایل در برابر نابرابری‌ها (نفوذ دیگر اقوام-نابرابری‌های مذهبی) اثرگذار است.	ارتباط مثبت و معنی‌دار	3/56	0/69	رد H_0 عدم رد H_1
انتخابات مجلس شورای اسلامی بر مشارکت حسابگرانه ایلات به منظور کسب منافع و منابع بیشتر برای ایل خود اثرگذار است.	ارتباط مثبت و معنی‌دار	3/59	0/74	رد H_0 عدم رد H_1
انتخابات مجلس شورای اسلامی بر تقویت نخبگان ایلی - مذهبی (مذاهب شیعه، سنی و اهل حق) اثرگذار است.	ارتباط مثبت و معنی‌دار	4/75	0/75	عدم رد H_0 رد H_1

با توجه به اینکه آماره t تمامی فرضیات که همگی بالاتر از 3 و در بازه بی معنی (1/96، -1/96) قرار ندارند، می‌توان نتیجه گرفت که فرضیه‌های پژوهش معنادار بوده و مورد تأیید قرار می‌گیرند.

5- نتیجه‌گیری

انتخابات پدیده‌ای سیاسی است که در نهایت، بروندادی اجتماعی و فرهنگی دارد و یکی از عناصر تشکیل‌دهنده نظام‌های مردمسالار و بخش جدایی‌ناپذیر دموکراسی به شمار می‌آید. رقابت در انتخابات، عمده‌ترین ابزاری است که مقامات دولتی را، ناگزیر به پاسخگویی در مقابل مردم و پذیرش نظارت آنها می‌کنند. در جایی که انتخابات نوعی سنجش در سطح نمایان جامعه است. برآیند گرایش‌های نهفته در عمق جامعه نیز تلقی می‌شود، درک و دریافت و چاره‌اندیشی، پاسخگویی و راهبری این گرایش‌ها و مطالبات پنهان از عقلانیت، ظرفیت‌پذیری و توسعه سیاسی، پایبندی به قواعد و موازین پیکار سیاسی مسالمت‌آمیز و درون نظام محسوب می‌شود. یافته‌های پژوهش و نتایج تحلیل معادلات ساختاری در ارتباط با تاثیر انتخابات مجلس شورای اسلامی بر رقابت ایل‌های مختلف بر سر مشاغل دولتی که برابر با 4/17 و میزان اثر 0/66 می‌باشد، نشان داد که انتخابات تاثیر معناداری بر افزایش رقابت ایلات مختلف شهرستان اسلام آباد غرب بر سر مشاغل دولتی داشته است. در شهرستان اسلام آباد به دلیل وجود دو ایل اصلی کلهر و زنگنه در منطقه، یک رقابت خیلی جدی برای کسب مشاغل دولتی وجود دارد و هر ایلی سعی

می‌کند با ورود نماینده خود به مجلس یا شورای شهر بتواند اطرافیان خود را وارد مشاغل دولتی نمایند. یافته‌های حاصل از این فرضیه با یافته‌های پژوهش عبدالهی (1392)، تاجفل (1982)، ترنر (1985)، تربیت (2006) و بروان (2016) همسو می‌باشد. به اعتقاد براون (2016) حتی در کشورهای توسعه یافته نیز انتخابات راهی برای رقابت گروه‌های خاص و اقلیت‌ها و ایلات بر سر تصاحب مشاغل دولتی است که یکی از عضویت‌هایی که بر عادت رأی دهی مردم تأثیر دارد تعلق یا عضویت در گروه‌های ایلی است. مثلاً در انگلستان سیاهان و آسیایی‌ها به طور سنتی بیشتر به حزب کارگر تمایل دارند این به خاطر سیاست‌های همسوی حزب کارگر با مهاجرین، روابط نژادی و همچنین دفاع از کاهش تبعیضات نژادی، محرومیت اجتماعی و بیکاری است که اقلیت‌های ایلی عمدتاً با آن مواجه هستند. به اعتقاد محقق در این زمینه می‌توان ادعان داشت که با توجه به آمار بالای افراد تحصیل کرده بیکار و درصد بالای بیکاری در این منطقه (شهرستان اسلام آباد غرب) و در کل استان کرمانشاه، انتخابات مجلس شورای اسلامی و پیروزی کاندیدای هم طایفه و هم ایل در انتخابات می‌تواند امیدبخش اشتغال و ورود اطرافیان و حامیان نماینده به دستگاه‌های دولتی باشد.

یافته‌های پژوهش و نتایج تحلیل معادلات ساختاری در ارتباط با تأثیر انتخابات بر افزایش همبستگی‌های داخل ایلی (بین طوایف مختلف ایل) در برابر نابرابری‌ها (منجمله نفوذ دیگر ایلات و نابرابری‌های مذهبی) که برابر با 3/56 و میزان اثر 0/69 می‌باشد، نشان داد که انتخابات مجلس شورای اسلامی تأثیر معناداری بر افزایش همبستگی طوایف یک ایل برای فرستادن کاندیدای خود به مجلس داشته است. یافته‌های حاصل از این فرضیه با یافته‌های پژوهش بشیریه (1390)، روکان (2012)، روگروسکی و واسر سپرینگ (2011)، لازارسفلد و همکاران (2001)، هجر (2004)، گایمپ و ونیدیک (2044) و لیبسیت (1996) همسو می‌باشد. به اعتقاد روگروسکی و واسر سپرینگ (2011) پیچیدگی فزاینده جوامع مدرن و مشکلات همراه آن مبنی بر تمییز متحدان بالقوه از رقبای بالقوه در رقابت‌هایی که جوامع مدرن را شکل می‌دهند، تمایل نسبت به همبستگی ایلی را تجدید می‌کند. چرا که تمییز متحد از رقیب بر اساس طایفه و ایل آسانتر از تمییز بر اساس معیارهایی با وضوح کمتر (و در نتیجه هزینه بالاتر) از قبیل حرفه، طبقه، ترجیحات سیاسی، با معیارهای غیر اسنادی دیگر است (روگروسکی و واسر سپرینگ 2011: 10-9). بنابراین یک پی‌آمد ساختاری عمده این گرایش‌ها این است که چون منافع انتخابات مجلس شورای اسلامی (در صورت پیروز شدن نماینده ایل رقیب) بطور مساوی (یا حداقل منصفانه) بین گروه‌های ایلی منطقه تقسیم نمی‌شود، در نتیجه همبستگی و هویت ایلی تقویت می‌شوند. برای نمونه در هر دوره انتخابات تمامی طوایف و ایلات ایل زنگنه با هم هماهنگ بوده و اکثریت طایفه برای رای دادن به کاندیدای واحدی توافق می‌کنند. همچنین این امر با شدت بیشتری در ایل سنجابی وجود دارد به نحوی که بزرگ خاندان این ایل (سید نصرالدین) نقشی کاملاً تعیین کننده در انتخابات دارد. اما به اعتقاد محقق این مسأله در مورد ایل کلهر صدق نمی‌کند، زیرا هر چند نتایج این آزمون به صورت کلی تأثیر انتخابات مجلس شورای اسلامی بر افزایش همبستگی‌های داخل ایلی را تأیید نموده است، اما در ایل کلهر دو طایفه اصلی وجود دارد (طوایف خالدی و سیاسیه) که معمولاً رقابت بین این دو طایفه برای پیروزی نماینده خود در انتخابات بسیار بالا است و همبستگی بین طوایف این ایل در این زمینه پایین بوده و انتخابات نه تنها بر همبستگی بین ایلی (درون ایل) اثرگذار نبوده بلکه باعث واگرایی و افزایش اختلافات شده است. حتی می‌توان گفت که رقابت درونی ایل کلهر، بیشتر از رقابت بین ایل کلهر با دیگر ایل‌های منطقه است. اما به طور کلی (جدای از ایل کلهر) می‌توان نتیجه گرفت انتخابات مجلس شورای اسلامی باعث شد تا انسجام ایلات یا مذاهب مثل فرقه اهل حق در داخل به شدت تقویت شود و گاهی این رقابت به شکل مذهبی در می‌آید. یعنی شیعیان در برابر اهل حق انسجام داشته‌اند. در مواقع انتخابات این همبستگی در داخل هر ایل و هر جریان مذهبی به شدت تقویت می‌شود.

یافته‌های پژوهش و نتایج تحلیل معادلات ساختاری در ارتباط با تأثیر انتخابات مجلس شورای اسلامی بر مشارکت حسابگرانه ایلات به منظور کسب منافع و منابع بیشتر که برابر با 4/75 و میزان اثر 0/75 می‌باشد، نشان داد که انتخابات مجلس شورای اسلامی تأثیر معناداری بر افزایش مشارکت حسابگرانه ایلات مختلف شهرستان اسلام آباد غرب به منظور کسب منافع و منابع بیشتر داشته است. یافته‌های حاصل از این فرضیه با یافته‌های ربیعی (1380)، والرا و همکاران (1998)، برانتون (2009)، آرنود (1998)، آلسینا (2012)، برنل و رندال (2015) و ویلیام (2017) همسو می‌باشد. در این زمینه برنل و رندال (2015) معتقدند که ادغام سیاسی گروه‌های ایلی در داخل یک دولت - ملت خاص، چارچوبی فراهم می‌سازد که در آن رقابت بر سر منابع - به ویژه مشاغل دولتی - انگیزه عمده کشمکش میان ایلی را به وجود می‌آورد. هویت‌یابی ایلی به عنوان اساس اقدام جمعی زمانی تحقق می‌پذیرد و حفظ می‌شود که امتیازات آشکاری وجود داشته باشد که با تکیه بر هویت ایلی بتوان بر ای دست یافتن به آنها با دیگران

رقابت کرد. انتخابات اسلام آباد دو جهت دارد، یکی غیرحسابگرانه است. یعنی بخشی از مشارکت کنندگان از ایلات مختلف فقط به صرف وجود کاندیدای متعلق به ایل خودشان و بدون در نظر گرفتن منافع در انتخابات با رویکردهای ایلی مداخله می‌کنند و حضور دارند و در جهتی دیگر بخشی از مشارکت کنندگان به خاطر منافع در این امر شرکت می‌کنند. یعنی در کنار نگاه‌های ایل‌گرایانه، منافع شخصی نیز وجود دارد. مثلاً یک ایل در انتخابات شرکت می‌کند، ضمن اینکه طایفه یا ایل خودش در انتخابات برنده می‌شود، می‌تواند منفعی هم داشته باشد.

یافته‌های پژوهش و نتایج تحلیل معادلات ساختاری در ارتباط با تأثیر انتخابات مجلس شورای اسلامی بر گرایش سیاسی و حزبی ایل‌های ساکن در منطقه که برابر با 4/11 و میزان اثر 0/62 می‌باشد، نشان داد که انتخابات تأثیر معناداری بر افزایش گرایش سیاسی و حزبی ایلات شهرستان اسلام آباد غرب داشته است. یافته‌های حاصل از این فرضیه با یافته‌های قاضیان (1380)، ترنز و اوکس (1986)، تربیت (2006) و لیبسیت (2000) همسو می‌باشد. به اعتقاد لیبسیت (2000) بسیاری و نه همه هویت‌های ایلی، سیاسی می‌شوند. هویت‌های ایلی-سیاسی، هویت‌های ایلی‌ای هستند که سیاسی شده‌اند. این واژه، به شیوه‌ای حساب شده بر اهمیت تعامل علت و معلولی میان اجزای ایلی و سیاسی این هویت‌ها در زمینه شکل‌گیری، بسیج و تعامل با سازمان‌های مشخص، قواعد سازمانی و عوامل تأثیرگذار بین‌المللی، تأکید می‌ورزد. (ورودلوفو، 1396). با توجه به این دیدگاه، انتخابات در بازتولید رقابت‌های ایلی در قالب گرایش سیاسی و حزبی این ایلات نمود پیدا کرده است. و هر ایلی سعی نموده است تا به حمایت و وابستگی حزبی خاصی خود را از دیگر ایلات متمایز کند. انتخابات باعث شده تا این رقابت‌های ایلی، عشیره‌ای تشدید شود. شاید مهمترین فاکتوری که بعد از انقلاب به حفظ هویت ایلی عشیره‌ای در منطقه اسلام‌آباد کمک کرده رقابت‌های انتخاباتی بوده، انتخابات قاعداً باید در جهت این هویت‌های ایلی و محلی باشد و فردگرایی را رشد دهد، اما به تقویت رقابت‌های ایلی کمک کرد و حتی بعضی از ایل‌ها را به جناح بندی‌های سیاسی پیوند زد.

نتایج مصاحبه با خبرگان و تحلیل اکتشافی پژوهش نشان داد که انتخابات از طریق تقویت نخبگان ایلی - مذهبی به بازتولید منازعات مذهبی میان شیعه، اهل حق و اهل سنت در شهرستان اسلام آباد غرب کمک نموده است. یافته‌های پژوهش و نتایج تحلیل معادلات ساختاری در ارتباط با تأثیر انتخابات بر تقویت نخبگان ایلی - مذهبی برابر با 3/59 و میزان اثر 0/74 می‌باشد که نشان می‌دهد انتخابات مجلس شورای اسلامی تأثیر معناداری بر افزایش تقویت نخبگان ایلی- مذهبی، ایل‌های مختلف شهرستان اسلام آباد غرب داشته است. یافته‌های حاصل از این فرضیه با یافته‌های قاضیان (1380)، بشیریه (1390)، لیکورس (2007)، آرنود (1998)، انگستد (2007)، استورویک و گروستد (2007)، لئونارد (2006) و مک کرون (2018) همسو می‌باشد. به نظر «پل براس» نخبگان ایلی نه تنها با استفاده از میراث فرهنگی گروه، هویت ایلی متمایزی می‌سازند، بلکه در رقابت برای کسب قدرت سیاسی بین گروه‌های ایلی نیز شکاف ایجاد می‌کنند. از دیدگاه او: «نخبگان در فرایند ایجاد تغییر و تحول در اشکال ارزش‌ها و شیوه‌های رفتاری و تبدیل آنها به سمبول‌های سیاسی، برسر کنترل وفاداری گروه ایلی یا سرزمین با یکدیگر به رقابت می‌پردازند. نخبگان هنگام بسیج گروه ایلی علیه رقیب یا دولت مرکزی، تلاش می‌کنند تا سمبول‌های چندگانه گروه را به صورت منسجم و واحد در آورند و استلال می‌کنند که اعضای گروه نه تنها از یک جنبه، بلکه از جنبه‌های مختلف از سایرین متفاوت هستند و تمامی عناصر فرهنگی گروه تقویت کننده این مسئله است.» (ریتزر، 2016). بنابراین انتخابات مجلس شورای اسلامی با استفاده از نقش مهم رهبران ایلی و مذهبی در بین ایلات منطقه (مخصوصاً ایل سنجابی) به بازتولید منازعات مذهبی میان اهل حق و شیعه و اهل سنت در شهرستان اسلام آباد غرب منجر شده است. در شرایطی که ما وارد دوران جهانی شدن و انقلاب اطلاعات می‌شویم که فردیت دارد تقویت می‌شود. می‌بینیم که در منطقه اسلام آباد کماکان این نخبگان عشیره‌ای و بزرگان ایلی و مذهبی نقش اساسی و کلیدی دارند و توانسته‌اند جایگاه خود را حفظ کنند. آنچه که باعث شد این نخبگان در این منطقه جایگاه خود را حفظ کنند ضرورت انسجام ایلی است. مثلاً ایلات مختلف دور هم جمع می‌شوند و طبیعتاً بین خودشان و با آرای و طی زمان یک نفر به عنوان رهبر یا نخبه به دلایل مختلف برجستگی پیدا می‌کند. لذا نقش نخبگان انتخابات را تقویت می‌کند. همانگونه که قبلاً نیز ذکر ایل سنجابی که داری مذهب اهل حق است به رهبری (سیدنصرالدین) نقشی تعیین کننده در انتخابات منطقه دارند. زیرا افرادی که در این ایل واجد شرایط سنی رای دادن هستند بالغ بر 30000 نفر می‌باشند که تمامی این افراد برای مشارکت در انتخابات با تعصبی بالا پیرو بزرگ ایل خویش هستند. که این امر علاوه بر تقویت بزرگ ایل (نخبگان ایلی) و تعیین کننده بودن در انتخاب نماینده، اختلافات مذهبی بین این ایل و دیگر ایل‌های بزرگ منطقه (کلهر و زنگنه و...) را افزایش می‌دهد.

الف) فارسی

1. آلموند، گابریل و پاول، جی (1390)، مشارکت و حضور شهروندان، ترجمه علیرضا طیب، اطلاعات سیاسی و اقتصادی، شماره 163، 164.
2. احمدی، حمید (1395)، قومیت و قومیت گرایی در ایران- افسانه یا واقعیت، تهران، نشر نی.
3. بشیریه، حسین (1390)، جامعه شناسی سیاسی، نشر نی، تهران.
4. برنل، پیتر و رندال، ویکی (1397)، مسائل جهان سوم- سیاست در جهان در حال توسعه، ترجمه احمد ساعی و سعید میر ترابی، تهران، انتشارات قومس.
5. توسلی، غلامعباس (1396)، نظریه های جامعه شناسی، تهران، نشر سمت.
6. حسینی زاده، سید محمدعلی و زارع زاده ابرقویی (1400)، الزامات و ویژگی های گفتن برتر انتخاباتی (مطالعه موردی دوازدهمین انتخابات ریاست جمهوری در ایران)، فصلنامه جامعه شناسی سیاسی ایران، سال چهارم، شماره اول (پیاپی 13).
7. رفیع پور، فرامرز (1395)، آناتومی جامعه: مقدمه ای بر جامعه شناسی کاربردی، تهران، شرکت سهامی انتشار.
8. ریتزر، جرج (1396)، نظریه جامعه شناسی در دوران معاصر، مترجم محسن ثلاثی، انتشارات علمی، تهران.
9. شاه علی، احمد رضا؛ اسدی، مهدی و آقابابایی، مهدی (1400)، عوامل موثر بر رفتار انتخاباتی رأی دهندگان در انتخابات ریاست جمهوری سال 1400 (مطالعه موردی شهروندان منطقه هشت شهر تهران)، فصلنامه جامعه شناسی سیاسی ایران، سال چهارم، شماره اول (پیاپی 13).
10. شریف زاده، محسن (1395)، رفتار انتخاباتی مردم ایران، شرکت سهامی انتشار، تهران.
11. فراهانی، عاطفه (1396)، مطالعات قومی: مفاهیم و نظریه ها، پژوهشکده تحقیقات استراتژیک، گروه پژوهش های فرهنگی و اجتماعی، پژوهشنامه شماره 8، تنوع فرهنگی و همبستگی ملی.
12. قاسمی، رشید (1393)، کرد و پیوستگی نژادی او، تهران، امیرکبیر.
13. کلن، جیمز (1397)، بنیادهای نظریه اجتماعی، منوچهر صبوری، نی، تهران.
14. لیبست، سم و جلالی، ریتا (1392)، چشم اندازی جهانی در تشکل های سیاسی و منازعات نژادی و قومی، ترجمه محمد خضرزاده، مجله راهبرد، شماره 29.
15. ورودفو، استاونین (1396)، سنتیهای قومی و تاثیر آن بر جامعه بین المللی، ترجمه سیدمحمد میرسندسی، مجله سیاست دفاعی، شماره 20-21.

ب) انگلیسی

1. Alesina, A., Brioschi, B. & La Ferrara, E. (2016), Violence Against Women: A Cross-Cultural Analysis for Africa, Harvard Mimeo.
2. Almond, Gabriel & Verba, Sydney. (1995), A Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nations, Princeton, NJ: Princeton University Press.
3. Freedman, Amy L. (2018), Political Participation and Ethnic Minorities, London: Routledge.
4. Jenkins, J.c. (2007), Resource Mobilization Theory and the Study of Social Movements, Annual Review of Sociology, 9: 527-53.
5. Krishna, Anirudh. (2020), Poverty, participation and Democracy, London: Cambridge University Press.
6. Lecours, J. (2007), Sociologie Politique, Paris, Dalloz, p. 295 et Suiv, Operschall, A., Social Conflict and, op. cit
7. Malesevic, Sinisa. (2016), Identity as Ideology: Understanding Ethnicity and Nationalism, London: Palgrave.
8. McCrone, D. (2018), The sociology of nationalism Tomorrow's ancestors. International library of Sociology. London: Routledge.

9. Rogowski, R. & Waterspring, L. (2011), Does Political Modernization Exist? Corporatism in Old and New Societies, Beverly Hills Calif: Sage professional Papers.
10. Zuelow, M.N. (2017), The Dynamics of Social Movements, Cambridge, Mass: Winthrop.
11. Wang, Xiaojun & Zhenrong Yu. (2018), Steve Cinderdy, John Forrester, Vol. 28, April.
12. Vengroff. Richard (2016), Political participation, <http://www.ucc.uconn.edu/vengroff/polpart>, html: pp 1- 6.